

Het Grote Poetin College

Door Hubert Smeets

 **RAAMOP
RUSLAND**
Podium voor kennis, analyse en debat

 **NIEUWS
POORT**

**HAAGSCH
COLLEGE
MAGAZINE**

Beste bezoeker van het Haagsch College

Al 18 jaar is Poetin aan de macht in Rusland. Na de komende verkiezingen blijft hij nog eens 6 jaar aan het roer staan. Erg spannend zijn de presidentsverkiezingen niet. Toch staat Poetin in het middelpunt van de belangstelling. Nepnieuws, ondermijning van de democratie en schimmige oorlogen in Oekraïne en Syrië domineren ons beeld van Rusland en haar leider.

Wie is de man die Europa en Amerika zoveel schrik aanjaagt? In het Grote Poetin College vertelt journalist en Ruslandkenner Hubert Smeets over de opkomst en drijfveren van de Russische leider. Hoe is Rusland onder hem veranderd? En kan Poetin inderdaad alles in zijn eentje beslissen, of moet ook hij rekening houden met anderen?

Voorlopig zit hij nog wel even stevig in het zadel. Ondanks corruptie en een haperende economie blijft de steun voor Poetin ongekend groot. Is hij onaantastbaar of maakt het Kremlin zich toch zorgen? Smeets legt vanavond uit waarom de politiek nooit helemaal greep heeft op de samenleving.

En hoe moet het met het Westen en Poetin? Komt het ooit nog goed tussen ons? Hackers, fake news, grensconflicten met de NAVO en vermeende inmenging bij verkiezingen, sinds de Koude Oorlog was onze relatie met de Russen niet zo slecht als nu. Moeten we hier juist harder tegen optreden of toch toenadering zoeken?

Inhoudelijke goodiebag

Als dank voor uw komst bieden we u in samenwerking met Repro van der Kamp deze inhoudelijke goodiebag aan. Hierin vindt u onder andere een aantal artikelen afkomstig van Raamoprusland.nl.

Agenda Haagsch College

Verkiezingsdebat College

Nieuwspoor - 20 maart

De avond voor de gemeenteraadsverkiezingen gaan de landelijke partijleiders met elkaar de strijd aan in het enige televisiedebat. Wie kan de eigen partij aan een goede uitslag helpen? En welke politieke leider maakt een pijnlijke uitglijder? Op grote schermen volgen we het debat en duiden politiek kenners wat er gebeurt. Vooraf geeft debatcoach Lars Duursma een mini-college over debattechnieken en neemt hij de lijsttrekkers onder de loep.

Science Battle

Nieuwspoor - 26 maart

Vier promovendi nemen het tegen elkaar op in de ScienceBattle: wie heeft het beste verhaal over zijn of haar onderzoek? Voor het eerst staan er 4 jonge wetenschappers op het podium in Nieuwspoor. Zij vertellen in 10 minuten over hun onderzoek en verrassen je met hun inspirerende verhalen. Verder praat presentator René M. Broeders je bij met het laatste nieuws uit de (politieke) wetenschap. Als je in de zaal zit, ben je na afloop verrast door materie waarvan je anderhalf uur geleden werkelijk geen flauw benul had.

Staat van de Nederlandse economie

Nieuwspoor - 23 april

Het gaat fantastisch met de Nederlandse economie. De werkloosheid daalt, bedrijven maken winst en de lonen gaan omhoog. Na jaren van economische crisis en moeizaam herstel is de BV Nederland weer booming. Gaat het inderdaad zo goed met ons? Econoom Mathijs Bouman neemt tijdens dit college de staat van de Nederlandse economie onder de loep. Hoe gaat het daar nu echt mee? En wat is de keerzijde van het economische succes?

Houdt onze site haagschcollege.nl in de gaten voor de komende colleges. We hopen u de volgende keer weer te begroeten.

De initiatiefnemers van het Haagsch College,
Freek Ewals en Vincent Rietbergen

26 maart
NIEUWSPOORT

SCIENCEBATTLE

4 jonge wetenschappers gaan de strijd aan

Roesski Mir: waar liggen Ruslands grenzen?

Door Hubert Smeets

Minister van Buitenlandse Zaken Halbe Zijlstra is opgestapt, nadat hij moest toegeven dat hij niet aanwezig was geweest bij een gesprek van Shell-topman Jeroen van der Veer met de Russische president Vladimir Poetin in diens buitenverblijf. Daar zou Poetin in 2006 hebben gezegd dat Groot-Rusland bestaat uit 'Rusland, Wit-Rusland, Oekraïne en de Baltische staten.' En volgens Zijlstra had Poetin daaraan toegevoegd 'Kazachstan was nice to have'. Het begrip Groot-Rusland bestaat niet in de huidige Russische geopolitieke doctrine. Wel het begrip Russische wereld, Roesski mir. Wat houdt dat in en hoe gebruikt Rusland dit begrip in zijn buitenlands beleid?

Russische wereld is de naam van de politiek-culturele stichting Roesski Mir die is opgericht tijdens de tweede ambtstermijn van president Vladimir Poetin. 'Roesski Mir kan en moet allen verenigen voor wie het Russische woord en de Russische cultuur kostbaar zijn, waar ze ook wonen, in Rusland of buiten zijn grenzen. Gebruik deze woordcombinatie vaker: Russische wereld,' luidde de oproep van Poetin in 2006 aan een zaal vol intellectuelen in Sint-Petersburg. Tien jaar later werd de verenigende kracht en macht van Rusland in deze Roesski Mir in vol ornaat zichtbaar.

De Roesski Mir doet zich eerst op de Krim gelden. Eind februari 2014 bezetten anonieme mariniers en andere 'groene mannetjes' van de Russische militaire inlichtingendienst GROe het parlamentsgebouw van het 'autonome' Oekraïense schiereiland en laten de plaatselijke volksvertegenwoordigers vervolgens onder schot een nieuwe lokale regering kiezen. President Vladimir Poetin ontkent aanvankelijk dat hij het is geweest die de Roesski Mir op de Krim, na zeventig jaar historische anomalie, in ere heeft hersteld. Maar na de succesvolle operatie is hij er zo trots op dat hij er een jaar later in de televisiedocumentaire Krim – De weg naar het moederland openlijk over praat hoe hij zelfs de inzet van kernwapens heeft ingecalculeerd.

De Roesski Mir laat zich vervolgens in de Donbas zien. Daar wordt begin maart 2014 het provinciehuis in Donetsk bezet door licht gewapende activisten die volgens de plaatselijke gouverneur, net als op de Krim, ook zouden hebben geoperreed onder commando van Moskou-mannen. Drie maanden later barst rond en in Donetsk een openlijke oorlog los. Iets oostelijker in Loegansk gebeurt hetzelfde. 'Russische Lente' is het voorjaar van 2014 dan inmiddels gedoopt.

De Roesski Mir beperkt zich niet tot Oekraïne. Het blikveld van het Kremlin is breder. Bijna de hele voormalige Sovjet-Unie ligt praktisch in zijn vizier. In theorie strekt de Roesski Mir zich zelfs uit tot alle Russen waar ook ter wereld. Het

Kremlin bepaalt of Russen bij Rusland horen. Niet omgekeerd.

De Roesski Mir is historisch voorbeschikt. In zijn overwinningrede ter gelegenheid van de annexatie van de Krim op 18 maart 2014 in de Sint-Joris-zaal van het Kremlin zegt president Poetin: 'De bekering tot het orthodoxe christendom was de voorbeschikking van een gemeenschappelijke cultuur, van waarden en beschaving die de volkeren van Rusland, Oekraïne en Belaroes hebben verenigd. [...] We kunnen hoe dan ook niet zonder elkaar.'

Die Russische wereld dient te worden verdedigd tegen westerse dreiging. Het burgerprotest op de Maidan in Kiev in de winter van 2013-2014 is zo'n aanval. Maar verdedigen is niet voldoende. Die wereld moet ook weer uitdijen binnen haar oude en vanzelfsprekende grenzen. Allereerst naar de buurlanden die Aleksandr Solzjenitsyn in 1990 in zijn essay *Hoe we Rusland herbouwen?* tot de Slavische Unie rekende. En vervolgens mogelijk verder.

Nabije buitenland

In het 'nabije buitenland' wordt daarom elke uitspraak van Poetin of andere mannen rond het Kremlin met exegetische precisie beluisterd en geanalyseerd.

In een gesprek met journalisten zei president Aleksandr Loekasjenko, al sinds 1994 leider van de voormalige Sovjet-

republiek Belaroes, een jaar na de annexatie van de Krim. 'Ik begrijp niet wat die Russische wereld eigenlijk is. Kunnen we ook spreken van een Wit-Russische en Oekraïense wereld? En zijn dat tegengestelde werelden? Ik denk niet dat deze domme thesis veel steun heeft onder Wit-Russen maar bij velen juist waakzaamheid oproept.'

Niet toevallig is Loekasjenko zijn presidentiële verkiezingscampagne in het najaar van 2015 ingegaan met een andere toonzetting dan al zijn andere presidentsverkiezingen sinds 1994. Niet langer is het parool dat alleen Loekasjenko staat 'voor een sterk en welvend Wit-Rusland'. De leuze is nu: 'Voor de toekomst van een onafhankelijk Wit-Rusland'. Zijn eveneens autoritaire collega Noersoeltan Nazarbajev van Kazachstan is ook alert. Tijdens het jaarlijkse zomerkamp van zijn jeugdbeweging Nasji (De Onzen) op het eiland Seliger tussen Veliki Novgorod en Tver had de Russische president gezegd: 'De Kazachen hebben nooit een staat gehad. Hij heeft 'm gesticht. Nazarbajev is een heel kundige leider, in de hele voormalige Sovjetruimte misschien wel de kundigste.' Voor Nazarbajev, sinds 1991 president van die voorheen onbeduidende Kazachen, bevat deze opmerking geen geheimen. Als Nazarbajev er niet meer zou zijn, aan de macht of in het leven, dan is ook de soevereiniteit van de staat Kazachstan geen wet van Meden en Perzen meer, zegt Poetin eigenlijk. Om elke twijfel meteen weg te nemen,

organiseert Nazarbajev in april 2015 daarom tussentijdse presidentsverkiezingen. Die wint hij met 97,7 procent bij een opkomst van 95,2 procent. Als het gaat om manipulatie en almacht is Nazarbajev niet voor een kleintje vervaard.

Ministers uit de Russische regering en adviseurs van het Kremlin laten zich in vergelijkbare bewoordingen uit over bijvoorbeeld Oekraïne, Moldavië, Georgië en de Baltische landen.

De grootste gemene deler van allen is het idee dat Rusland nog steeds de hoeder is van het territorium dat ooit tot de Sovjet-Unie behoorde. In de documentairefilm *De President* die de Russische televisie in april 2015 uitzendt, legt Vladimir Poetin het zelf zo uit: 'Na de val van de Sovjet-Unie had iedereen bij ons illusies. Zelfs ik dacht dat alles na deze ideologische ineenstorting kardinaal zou veranderen. Nee dus. Het veranderde niet kardinaal omdat geopolitieke belangen niets te maken hebben met welke ideologie dan ook.'

Wat en wie is een Rus?

Dat het herstel van de Roesski Mir een politieke doelstelling is, is onloochenbaar. Maar wie woont er in die wereld? Wat is een Rus? En wie bepaalt dat?

President Poetin geeft daarop een maand na de annexatie van de Krim al een eerste antwoord. Rusland is een 'stofzuiger die verschillende etniciteiten opzuigt' en daarom 'zeer flexibel' kan opereren, zegt hij in april 2014 tijdens zijn jaarlijkse televisieoptreden *Directe lijn*, waar het volk de president vragen kan stellen. Een westerling denkt vooral aan zichzelf. Een Rus niet, die wordt gedreven door 'hogere morele waarden', door 'wij-gevoel', aldus Poetin.

Het is vervolgens de Russisch Orthodoxe Kerk die de cruciale vraag 'Wat is een Rus?' verder en systematischer beantwoordt. In november 2014 komt in de kathedraal van Christus de Verlosser in Moskou, de hoofdzetel van de orthodoxe kerk, het XVIII Mondiale Russische Volksconcilie bijeen. Daar bij het belangrijkste altaar van de orthodoxie wordt dé identiteit van dé Rus vastgesteld.

Het jaar 2014 is volgens dit achttiende concilie een 'keerpunt in de hedendaagse Russische geschiedenis' geweest. 'We konden ons niet voorstellen dat tanks, vliegtuigen en artillerie zouden worden ingezet tegen burgers, dat ouders, vrouwen en kinderen in vredige steden zouden worden blootgesteld aan beschietingen en bombardementen,' zeggen de deelnemers. Mobilisatie is daarom geboden. De soevereiniteit van Rusland en de eenheid van zijn volkeren staan immers op het spel, aldus de slotverklaring. 'In deze situatie moet het Russische volk als nooit eerder zijn moed, beslistheid en saamhorigheid tonen.'

Maar hoe ziet die kennelijk eenduidige identiteit van het Russische volk eruit. Volgens de kerkelijk leiders in 2014 in Moskou bijeen is die ingewikkeld. 'Het Russische volk heeft van oudsher een gecompliceerde genetische structuur, met Slavische, Fins-Oeigrische, Scandinavische, Baltische, Iraanse en Turkse stammen.' Die complexiteit is geen bedreiging voor de eenheid van het Russische volk. De Kerk formuleert het iets minder plastisch dan de president voor de televisie: 'de uniciteit van de etnogenetica van het Russische volk' wordt namelijk mede gevormd door zijn vermogen tot assimilatie van andere etnische groepen, zoals 'Tataren, Litouwers, Joden, Polen, Duitsers, Franse en andere nationaliteiten,' postuleert het finale communiqué in de *Christus de Verlosser*.

Dat die mengelmoes niet uit elkaar valt, komt door een paar krammen die de boel stevig bij elkaar houden. Ten eerste de gemeenschappelijke Russische taal die als lingua franca verheven is boven alle andere talen. De cohesie wordt ten tweede gesmeed door het orthodoxe geloof, dat, ondanks

de religieuze verscheidenheid, meer dan alle andere godsdiensten een 'enorme rol' speelt in staat en maatschappij. En tot slot is er de gemeenschappelijke geschiedenis. Want 'iedere Rus voelt een diepe emotionele verbondenheid met de belangrijkste gebeurtenissen van zijn geschiedenis': de kerstening van Rus tot het christendom (988), de Slag bij Koelikovo, waar de Tataren werden verslagen (1380), de kracht om de chaos van de tsaarloze Tijd der Troebelen te boven te komen (1604-1613), plus uiteraard de militaire overwinningen op Napoleon (1812) en Hitler (1945). Iedereen, concludeert het concilie in de Moskou, kan Rus zijn: iedereen die 'zichzelf als Rus beschouwt, die geen andere etnische voorkeur heeft, die praat en denkt in het Russisch; die het orthodoxe christendom erkent als basis

20 maart
NIEUWSPOORT

VERKIEZINGSDEBAT COLLEGE

Live debat met het bord op schoot

van de nationale geestelijke cultuur, die solidariteit voelt met het Russische volk.'

In één zin: de Russische identiteit wordt niet door ras of etniciteit bepaald, wordt niet door bloed en bodem gedetermineerd, maar wordt gedreven door cultuur en religie.

Buitenlands beleid voor 250 miljoen Russen overal ter wereld

Het aantal Russen is niet verwaarloosbaar. Qua taal kan Moskou, dat nu regeert over ruim 140 miljoen zielen, aanspraak maken op een groep van ruim 250 miljoen. De schattingen lopen uiteen, maar over de hele wereld spreken 230 tot 280 miljoen mensen die ene gemeenschappelijke identiteitstaal van de Roesski Mir. Ruim 160 miljoen mensen gebruiken het Russisch als moedertaal, de rest als tweede taal.

Grof geschetst woont bijna de helft van al die Russisch-sprekenden (moedertaal plus tweede taal) dus buiten de huidige Russische staat. In de meeste niet-Russische landen, waar een grote meerderheid wel Russisch spreekt, maar niet als moedertaal, is het Russisch een dwingende minderheidstaal. Zoals in Kazachstan (24 procent), Letland (28 procent), Estland (25 procent), Oekraïne (17 procent), Moldavië (10 procent), Wit-Rusland (8 procent) en Oezbekistan (8 procent).

Qua religieus engagement doet de kathedraal van Christus de Verlosser daar niet voor onder. De Russische Orthodoxe Kerk beschouwt het eigen Moskouse Patriarchaat als leidende geestelijke kracht voor maximaal 300 miljoen orthodoxen, die zich op hun beurt qua anciënniteit weer de eerste christenen ter wereld voelen. Deze oosterse christenheid beperkt zich in geografische zin niet alleen tot de 'Slavische Unie' (Rusland, Oekraïne, Wit-Rusland en noordelijk Kazachstan) die Solzenitsyn in 1990 bepleitte. De Russische wereld die het kerkelijke concilie voor ogen heeft, kan zich ook uitstrekken naar regio's die geen Oost-Slavische achtergrond hebben, maar door hun geopolitieke lot of oorlogsgeschiedenis ooit onder Russische invloed zijn gekomen dan wel door Moskou zijn bezet, zoals de Baltische landen, Moldavië, Armenië en Georgië. Of zelfs naar Bulgarije en Servië.

De praktische politieke consequenties hiervan zwart op wit verankerd als beleid: in de alomvattende doctrine die president Poetin in februari 2013 heeft vastgesteld. In dit Concept voor de buitenlandse politiek van Rusland staat dat alle 'landgenoten in staat moeten zijn om hun rechten in hun landen van verblijf effectief te schragen'. Niet alleen in Rusland zelf, kortom, maar ook in den vreemde. Het gaat daarbij niet alleen om de economische handelsbelangen die Rusland van oudsher heeft in die buitenlandse landen en die de afgelopen

halve eeuw steeds meer worden bepaald door olie, gas en andere grondstoffen die Moskou als hefboom inzet. Het draait evenmin louter om militaire presentie langs oceanen en wereldzeeën. Nee, er is meer. Het Kremlin moet er volgens de doctrine van Poetin voor zorgen dat 'de Russische diaspora zijn culturele en etnische identiteit kan bewaken.'

Daarmee onderscheiden de huidige Russische pretenties in het buitenland van nu zich van de Sovjet-ambities van een halve eeuw geleden. In beide gevallen werden de aspiraties aangekleed met anti-Amerikaanse retoriek en sentiment. Dat is een overeenkomst. Maar broederhulp van de Sovjet-Unie werd niet alleen gerechtvaardigd met een beroep op nationale belangen. Het communisme was mondiaal georiënteerd – althans, het deed alsof. Het communisme moest dus lippendienst bewijzen aan zijn opdracht om de hele wereld te veroveren op het 'grootkapitaal'. De Russische wereld van nu heeft die internationalistische pretenties niet meer. Broederhulp van Rusland heeft alleen nationale dekking nodig.

De Roesski Mir staat niet voor een superieur politiek systeem, maar voor een superieure cultuur. De Roesski Mir is zowel een Primat der Innenpolitik als een Primat der Aussenpolitik.

Is de nieuwe superraket verboden nieuwe wapenwedloop of rookgordijn?

Door Hubert Smeets

Rusland heeft volgens Poetin een weergaloos kernwapenarsenaal ontwikkeld. Het is de straf voor de NAVO die decennia niet wilde luisteren, zei de president in zijn jaarlijkse toespraak tot het parlement. Is dit een opmaat tot een nieuwe Koude Oorlog of een rookgordijn?

Jarenlang ontkende het Kremlin dat het uit was op een nieuwe Koude Oorlog. Het was het Westen dat daar op aankoerste met zijn steun voor de omwenteling in Oekraïne en sancties tegen Rusland, toen dat laatste land intervenieerde bij de bureu. Maar vlak voor de presidentsverkiezingen van 18 maart wil president Vladimir Poetin de schijn niet meer ophouden dat zijn land slechts reageert. Hij wil het initiatief in de mondiale bewapening naar zich toetrekken. Wie niet horen wil, moet voelen, aldus Poetin in zijn jaarlijkse boodschap voor beide kamers van het Russische parlement.

‘Niemand luisterde naar ons. Nu zult u wel luisteren,’ zei de president. Waarna hij een 3D-animatie toonde van de hypermoderne kernwapens, waarmee Rusland de strijd wil aangaan met de NAVO zonder dat er bijvoorbeeld iets tegen de ongenaakbare 200 ton zware Sarmat-raket kan worden ondernomen. Ook andere nieuwe raketsystemen dragen er aan bij dat Rusland een ‘immense kernmacht’ is en blijft. Poetin zelf had deelgenomen aan de ontwikkeling van dit nieuwe arsenaal, legde zijn woordvoerder Dmitri Peskov naderhand uit.

Wag the dog?

De aankondiging dat Rusland klaar is voor een nucleaire wapenwedloop was geen terzijde in de ‘troonrede’ die normaal in december plaatsvindt, maar dit jaar bijna drie maanden was uitgesteld tot vlak voor de verkiezingen. Poetin besteedde bijna 40 procent van zijn krap twee uur durende toespraak voor de Doema en de Federatieraad aan de militaire staat en de buitenlandse politiek van Rusland, tegen slechts een kleine 10 procent aan gezondheids- en gezinsbeleid.

Rusland verkeert in verkiezingstijd. Ook al doet kandidaat Poetin zelf niet mee aan de campagne, de behoefte om bij te dragen aan de electorale koorts heeft ongetwijfeld een

rol gespeeld bij de toonzetting van de presidentiële rede. Gelet op het feit dat Poetin een aantal verkiezingsbeloften uit 2012 niet heeft waargemaakt – zoals stijgende investeringen, arbeidsproductiviteit en lonen en juist dalende rentes op leningen – en het economisch herstel met 1,5 procent groei onvoldoende is om het ambitieuze sociaal-economische zesjarenplan tot 2024 te kunnen uitvoeren, kan dat enthousiasme voor militaire investeringen bedoeld zijn als compensatie. Met andere woorden: een Russische variant op het Amerikaanse begrip ‘wag the dog’.

Engelstalige media, zoals Leonid Bershidsky in *The Moscow Times*, benadrukten daarom de paradox tussen de spierballentaal die Poetin tegenover de buitenwereld aanwendt en de sociaal-economische stagnatie die hij in eigen land niet kan doorbreken.

Op Russische sociale media werd, naast jubel over het herwonnen zelfvertrouwen en de weerklank van de ‘troonrede’ in de westerse pers, ook de draak met de presidentiële pretenties gestoken. ‘Poetin vraagt te luisteren naar Rusland, hoewel de nieuwe raket toch sneller gaat dan het geluid’.

Hollandse ziekte

Maar die ogenschijnlijke tegenstelling tussen de kostbare nucleaire plannen en Poetins zuinige binnenlandse politiek is

niet per se een reden om de aangekondigde wapenwedloop met een korrel zout te nemen.

Hoewel de geschiedenis zich nooit van a tot z herhaalt, dringt zich toch een analogie op met de jaren rond en na 1979. Medio jaren zeventig begon de Sovjet-Unie te lijden aan de Hollandse Ziekte, het fenomeen dat een grondstofrijk land zijn ondergrondse rijkdommen inzet om bovengronds de economie niet ingrijpend te hoeven hervormen. Anders dan Nederland is Rusland nooit echt genezen van dit potverteren. Nog altijd drijft het overheidsbudget voor de helft op de belastinginkomsten uit ‘oliedollars’.

Deze als ‘stagnatie’ de geschiedenis ingegane periode weerhield de toenmalige partijleider Leonid Brezjnev er niet van om een nieuwe middellange afstandsruket te ontwikkelen, de SS-20, en die ook te plaatsen in een aantal satellietstaten van het Warschaupact, de tegenhanger van de NAVO tijdens de Koude Oorlog. Het was de Duitse sociaaldemocratische bondskanselier Helmut Schmidt, die in 1979 de kat de bel aanbond en de NAVO-partners – ook het aanvankelijk terughoudende Amerika – overtuigde om in Duitsland en andere West-Europese landen kruisraketten te plaatsen zolang de Sovjet-Unie niet bereid was tot een ontwapeningsakkoord over de middellange afstandswapens.

Na de gemeenteraadsverkiezingen met vernieuwde energie aan de slag?

Meer weten?

www.berenschot.nl/handvatten-gemeenten

Bent u goed voorbereid op de nieuwe collegeperiode? Wij helpen u graag met onze handvatten voor snel en duurzaam succes:

Uw regio op orde: alles over regionaal samenwerken en de regionale agenda

Grip op de Omgevingswet: wat is uw omgevingsvisie?

Integriteit binnen uw gemeente: de integriteitstoets voor (kandidaat-) wethouders

Participatie in de publieke sector: tevreden inwoners en een tevreden overheid

Berenschot

Dit zogeheten NAVO-dubbelbesluit ontketende in veel lidstaten een nieuwe ban-de-bom-golf ('Help de kernwapens de wereld uit, te beginnen uit Nederland'), maar kon de belangrijkste voorstanders van plaatsing, de nieuwe Amerikaanse president Ronald Reagan voorop, niet vermurwen. Pas na de entrée van Sovjetleider Michail Gorbatsjov in 1995, die na verloop van tijd onderkende dat de Russische economie deze oorlogsinspanning niet kon dragen, bereikten beide supermachten in 1987 een wederzijds ontwapeningsakkoord, het Intermediate-range Nuclear Forces-verdrag (INF).

Herhaling van zetten?

Of een herhaling van die geschiedenis nu voor de hand ligt, is de vraag.

Met een olieprijs van ruim 60 dollar per vat heeft Vladimir Poetin nu minder problemen dan Michail Gorbatsjov, die in 1986 moest woekeren met een prijs die tot een dieptepunt van 10 dollar daalde, of Boris Jeltsin, die in 1998 hetzelfde probleem het hoofd moest bieden. Toen ging de Russische staatskas failliet.

Dat is in 2018 niet aan de orde. De opmerkingen die de president in zijn rede maakte over zijn zesjarenplan voor stadsontwikkeling, gezondheidszorg, woningbouw en infrastructuur wijzen er volgens Aleksandr Baunov, hoofdredacteur van de Moskouse denktank Carnegie Centrum, op dat hij heeft gekozen voor een hervormingskoers, zoals geadviseerd door zijn voormalige minister Aleksej Koedrin van Financiën. Als dat klopt dan zou dat een unieke wending zijn. De afgelopen achttien jaar is het Kremlin op veel kritieke momenten terug-

gedeeind voor hervormingen, mede omdat de loyale oligarchische zakenwereld daar geen belang bij had. Maar toch: met die belofte aan de zwijgende meerderheid wil Poetin zijn vierde termijn in de wacht slepen.

En dat is niet alles. Ook de publieke opinie in Rusland is nu anders dan twintig, dertig jaar geleden. De analytische nieuwssite Republic herplaatste een essay waarin journalist Joeri Saprykin drie jaar geleden al vaststelde dat de angst voor een kernoorlog in Rusland heeft plaats gemaakt voor het vertrouwen dat Rusland die kan winnen.

Bovendien is er ook een belangrijk verschil in de perceptie van het Westen. Een kwart eeuw geleden was het liberaal democratische model voor de hoger opgeleide Russische middenklasse een interessant en ook wenkend perspectief. Nu is dat anders. Aleksandr Baunov vatte de gemoedstoestand van deze nieuwe burgerij zo samen: soevereiniteit ten opzichte van de soortgenoten in het Westen. Ze wil 'leven zoals zij, maar wel zonder hen'.

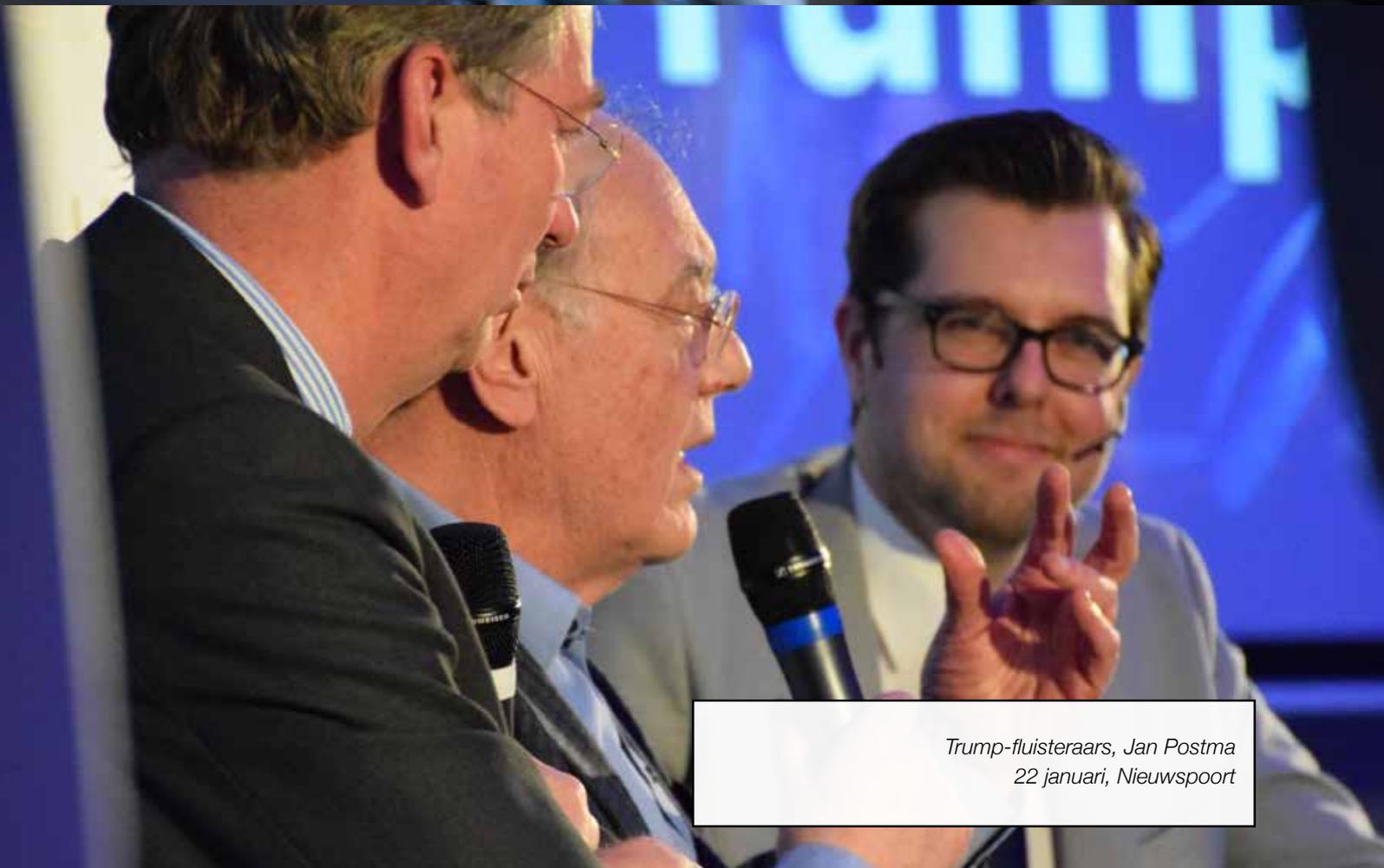
*Het Grote Saudi-Arabië College, Paul Aarts
26 februari, Nieuwspoot*

*Het Grote Iran College, Paul Aarts
12 februari, Nieuwspoot*

*Masterclass Terrorisme 2018,
6 februari, Universiteit Leiden*

*Trump-fluisteraars, Jan Postma
22 januari, Nieuwspoor*

De Russische rechtbank is een nachtmerrie

Door Laura Starink

In Rusland vinden regelmatig geruchtmakende rechtzaken tegen corruptie plaats, zoals tegen toneelregisseur Kirill Se-rebrennikov of ex-minister Oeljoekajev. Volgens deskundigen vormen zij slechts het topje van de ijsberg. Rusland is geen rechtsstaat: minder dan 1 % van de strafzaken leidt tot vrij-spraak. Iedereen is chantabel. 'Rechters beschouwen zich als verlengstuk van de rechtshandhaving en politiediensten,' zegt Olga Romanova van ngo Rusland achter de tralies. Uit angst voor arrestatie week zij vorig jaar uit naar Berlijn.

Het was maar een kort artikel in de Russische pers. De gou-verneur van Sachalin werd begin februari wegens het aan-nemen van minstens acht forse steekpenningen veroordeeld tot 13 jaar strafkamp streng regime en het betalen van een forse boete. Vier van zijn naaste medewerkers werden ook tot hoge vrijheidsstraffen veroordeeld. Dat hoeft misschien niet te verbazen: in de laatste corruptie-index van Transpa-rency International (over 2016) deelt Rusland met Oekraïne plaats 131 van de 176 landen. Ter vergelijking: Denemarken presteert op nummer 1 van de ranglijst het best, Nederland bezet de achtste plaats.

In de aanloop naar presidentsverkiezingen is het in Rusland normaal de stal schoon te vegen om te laten zien dat de overheid niet zit te slapen. Nu oppositiepoliticus Aleksej Na-valny met zijn campagne tegen corruptie het internet en de pleinen van Russische steden bestormt is er het Kremlin ex-tra veel aan gelegen te laten zien dat ook de politieke leiding de strijd tegen de corruptie serieus neemt. Maar wat zegt de veroordeling eigenlijk over het Russische rechtssysteem?

Volgens de Rule of Law Index 2017 van het onafhankelijke World Justice Project stond Rusland vorig jaar op een lijst van 113 landen op een beschamend lage plaats 89. Ook hier liggen de acht best presterende landen in West-Euro-pa en de VS. De index meet indicatoren als transparante overheid, corruptie, fundamentele rechten, openbare orde en veiligheid, strafrecht en civiel recht. Rusland zit in dezelfde slecht presterende groep als Iran, China, Colombia en Nige-ria. De vraag rijst: hoe eerlijk wordt de juridische strijd tegen corruptie in Rusland gevoerd?

Sensationele rechtzaken

Het afgelopen jaar trok een aantal sensationele rechtzaken de aandacht. Aleksej Oeljoekajev, minister van Economische Handel in het kabinet van premier Medvedev, werd eind 2016 op heterdaad betrapt met een koffer met 2 miljoen dol-lar die hem op het hoofdkantoor van Ruslands grootste olie-bedrijf Rosneft in handen was geduwd door CEO Igor Setsjin hoogstpersoonlijk. Poetins naaste vertrouweling Setsjin is in Rusland een machtig man.

Volgens Oeljoekajev werd hij in de val gelokt. Hij dacht dat de (loodzware) koffers de gebruikelijke worst en wijn bevatten. Setsjin weigerde met vertoon van minachting van de rechtbank tot vier keer toe te komen getuigen op het proces. In zijn slotwoord waarschuwde de als liberaal beschouwde Oeljoekajev: 'Morgen kan de klok voor jou luiden'. De minister werd veroordeeld tot 8 jaar kamp streng regime en ging in hoger beroep. 'Een verschrikkelijk ongegrond vonnis,' zei Poetins economisch adviseur Koedrin ontdaan. Een persoonlijke wraakneming van Setsjin, concludeerden anderen. Poetin verschool zich als gewoonlijk achter de onafhankelijkheid van de rechtspraak.

Oeljoekajev is niet de enige. Ook de gouverneur van Kirov, de liberale bestuurder Nikita Belych, werd aangehouden terwijl hij dollars in ontvangst nam. Volgens hem waren die bedoeld voor nuttige projecten in de regio. Hij kreeg eveneens 8 jaar kamp. Koffers met geld aannemen is in Rusland zo gevaarlijk geworden dat je wel een erg simpele geest moet zijn om dat risico nog te nemen.

Zelfs de culturele sector werd vorig jaar getroffen door een corruptieschandaal : na een politieinval bij het avantgarde-theater Gogol Centrum zit directeur en regisseur Kirill Serebrennikov, lieveling van Moskous culturele elite, al driekwart jaar in huisarrest in afwachting van zijn rechtszaak. Drie naaste medewerkers zitten ook vast. De internationaal gevierde toneel- en filmregisseur wordt verdacht van grootschalige verduistering van staatssubsidie bedoeld voor toneelvoorstellingen. In weerwil van in de rechtszaal getoonde krantenrecensies hield de openbaar aanklager vol dat de voorstellingen nooit hebben plaatsgevonden en het geld in Serebrennikovs zak is verdwenen. Volgens analisten is de

regelgeving bij staatssubsidies zo ondoorzichtig dat bij iedere controle van de boekhouding misstanden worden aangetroffen. Het is de stok om de hond te slaan: iedereen in Rusland is chantabel, zegt de Moskouse tak van Transparency International, die de culturele sector waarschuwt geen staatsgeld meer aan te nemen.

Kirill Serebrennikov mocht afgelopen december niet aanwezig zijn bij de première van zijn ballet Noerejev in het Bolsjoj Theater, een doorslaand succes waar de hele politieke top zich aan laafde. Evenmin mocht hij in februari afscheid nemen van zijn stervende moeder in Rostov aan de Don.

Volgens Russische commentatoren zijn deze geruchtmakende zaken slechts het topje van de ijsberg. Ze laten zien hoe wijdverbreid het misbruik van het rechtssysteem in Rusland is. Oeljoekajev zou in werkelijkheid veroordeeld zijn omdat hij de toorn van de machtige Setsjin had opgewekt met zijn kritiek op Rosnefts onderhandse aankoop van oliebedrijf Basjneft. Belych zou zijn gepakt omdat hij te liberaal was voor het Kremlin. En Serebrennikov zit met enkelband thuis omdat er in zijn theater te veel wordt naaktgelopen naar de zin van Russisch-orthodoxe fundamentalisten.

Russische juridische experts zeggen dat het rechtssysteem een dolgedraaide machine is geworden die aan de lopende band mensen verzwelgt wier schuld niet of nauwelijks in de rechtzaal is bewezen. Soms zijn arrestaties politiek gemotiveerd maar vaak zijn ze gewoon bedoeld om concurrenten uit de weg te ruimen. Of, zoals in het geval van de toneelregisseur, afkomstig van op censuur beluste moraalridders. Hoe moeten we die analyses begrijpen?

Geen scheiding der machten

Om te beginnen is het Russisch rechtssysteem erfelijk belast. Onder het communistische bewind was de rechterlijke macht een verlengstuk van de uitvoerende macht. Scheiding der machten bestond niet in de USSR. De communistische partij bepaalde wie en wat strafbaar was en welke straffen moesten worden opgelegd. Tijdens de Stalin-terreur ontaardde dat in massamoord op bevel van hogerhand, overgoten door een dun vernisje pseudo-legaliteit. In de jaren dertig, die bekend werden als de Grote Terreur, verwerden rechtszaken tot showprocessen. Daarnaast werden duizenden geheime vonnissen uitgesproken door zogenaamde trojka-rechtbanken met drie rechters. De meeste mensen waren onschuldig.

Maar ook in de nadagen van het communisme was telefoonje pravo ('rechtspreken per telefoon') de norm: een telefoontje van hogerhand bepaalde de strafmaat waar een rechter zich aan conformeerde. Het was het Politbureau dat

besloot dat schrijver Aleksandr Solzjenitsyn moest worden uitgewezen of dat atoomgeleerde Andrej Sacharov moest worden verbannen naar de gesloten stad Gorki. En ook onder Leonid Brezjnev werden op gezette tijden processen georganiseerd om de corruptie in te dammen.

Ondanks een ingrijpende hervorming van het rechtstelsel in 1991 gaat het systeem nog steeds gebukt onder die erfelijke belasting. Zo gaat het mank aan wat rechtsgeleerden een 'obvinitelny oeklon' noemen, een 'hang naar veroordeling', schrijft commentator Jevgeni Karasjoek op de website Republic. Vrijspraak is in Rusland een grote uitzondering: in minder dan 1 procent van de strafzaken wordt de verdachte vrijgesproken.

Karasjoek verwijst naar onderzoek van het Instituut voor Rechtshandhaving van de Europese Universiteit in Petersburg, waaruit blijkt dat een districtsrechter gemiddeld in zeven jaar op 500 rechtszaken slechts éénmaal vrijspraak vonnist: 'De rechtsspraak in Russische rechtbanken functioneert zo dat de waarschijnlijkheid van vrijspraak zo miserabel klein is dat je kunt zeggen dat de schuld van een persoon al bijna voor 100% wordt vastgesteld tijdens eerdere etappes van het crimineel onderzoek.' Met andere woorden: de facto vonnist niet de rechter, maar de openbaar aanklager.

Karasjoek citeert de jurist Sergej Pasjin van de gerenommeerde Moskouse Hogeschool voor Economie, die dat wijt aan de nauwe band tussen rechters en openbaar aanklagers: 'Een mens vrijspreken betekent je vriend een dreun verkopen, de openbaar aanklager, de onderzoeksrechter. De rechter drinkt wodka met hem en gaat met hem op jacht.' Scheiding der machten is ook in Poetins Rusland nog steeds een fictie.

Pasjin verklaart dat uit het feit dat de rechtbank ook in de 21ste eeuw nog altijd onderdeel uitmaakt van het strafapparaat van de staat. Maar het is erger. Het rechterlijke apparaat is opgebouwd als een hiërarchische instelling onder leiding van de voorzitter van de rechtbank, die vaak van hogerhand 'politieke bevelen' krijgt opgelegd.

'Hij dirigeert zijn rechters zoals de directeur van een fabriek zijn brigadeleiders aanstuurt,' zegt Pasjin. 'De rechterlijke macht is opgebouwd volgens het principe van uitvoeren-de productie. Het is een soort ministerie dat zaken moet afschrijven.' Pasjin noemt dat een gruwelijke fout in het systeem: een rechter moet meer zijn dan een ambtenaar, hij moet zijn geweten volgen. Daar komt nog bij dat het niveau van de meeste rechters bedroevend laag is. 65 procent van de rechters zijn vrouwen die vaak uit het ondersteunend ap-

paraat binnen de rechtbank zijn opgeklommen. Bijna de helft heeft slechts een juridische deeltijdopleiding gevolgd. Ze zijn zwaar overbelast en vaak incompetent.

Rusland achter de tralies

Ook Olga Romanova, directeur van ngo Roes sidjasjtsjaja (Rusland achter tralies) verwijst in een artikel voor Carnegie Moscow naar wetenschappelijk onderzoek naar de eenzijdige loopbaan van rechters. Van hen is 30 procent direct afkomstig uit het ondersteunend apparaat van de rechtbanken, 21 procent uit het apparaat van het Openbaar Ministerie en 17 procent uit de onderzoeksorganen.

'Dit verklaart waarom rechters zich beschouwen als verlengstuk van de rechtshandhaving en politiediensten,' zegt Romanova. Haar conclusie: het rechtssysteem doet geen enkel beroep op ervaring van buiten en heeft kennelijk geen behoefte aan, bijvoorbeeld, ervaren juristen. 'Het heeft behoefte aan efficiënt personeel dat weet hoe bevelen moeten worden opgevolgd.'

Iedereen die weleens een Russische rechtbank vanbinnen heeft gezien herkent dat beeld: doorgaans zit de beklaagde in een betraliede kooi in de rechtszaal, de rechter leest in sneltreinvaart en onverstaanbaar het paginalange vonnis voor. Uitwisseling vindt niet plaats. Advocaten spreken bij voortdurend hun afschuw uit over het schreeuwende gebrek aan bewijs, het vooropgezette vonnis en het dédain voor de beklaagde in de rechtszaal. Meestal haalt dat niets uit.

Romanova wijst er op dat rechters in Rusland verhoudingsgewijs wel goed betaald worden. Waar de gemiddelde Rus 40.000 roebel (560 euro) per maand krijgt, ligt het salaris

van rechters tussen de 150.000 en 170.000 roebel (2.300 euro). Daarnaast krijgen ze bonussen, gratis huisvesting en een goed pensioen. Volgens Romanova is dat een van de redenen dat steekpenningen onder rechters geen wijdverbreid verschijnsel zijn. Ze hebben ze niet nodig.

Romanova is ervaringsdeskundige. In 2008 werd haar man Aleksej Kozlov, een rijke zakenman, gearresteerd wegens 'witwassen'. Nog geen dag later kreeg Romanova een telefoontje. Een medewerker van de geheime dienst bood aan om haar man voor 1,5 miljoen dollar geldige uitreispapieren te verschaffen. Romanova betaalde, maar haar man kwam niet vrij. In maart 2009 werd hij tot 8 jaar veroordeeld. Ze koos de openbaarheid en begon zijn gevangenisdagboek te publiceren. Het werd het begin van een harde strijd die na vier jaar resulteerde in zijn vrijlating. Zo ontstond de actiegroep 'Rusland achter de tralies' en werd Romanova een van de bekendste activisten van Rusland. Haar ngo geeft juridische en financiële ondersteuning aan mensen die voor de rechter moeten verschijnen.

Veelbetekenend is overigens dat Romanova's man in 2008 kennelijk anderhalf miljoen dollar cash klaar had liggen voor het geval dat hij zou worden opgepakt. Zoals velen voelde hij de bui hangen. In een land met ondoorzichtige financiële machinaties en regelgeving is elke zakenman in feite continu op zijn hoede. Dat beeld bevestigt Leonid Ragozin op de economische nieuwssite Bloomberg met het verhaal 'Als Russische ambtenaren je business tot nachtmerrie maken kun je alles verliezen, zelfs je leven'. Het Russisch heeft er inmiddels zelfs een huiveringwekkend werkwoord voor: kosjmarit – tot nachtmerrie maken (van het Franse cauchemar).

Russen, Poetin voorop, schilderen graag inktzwarte beelden van de 'woeste jaren 90' onder president Boris Jeltsin, toen Rusland met een keiharde shocktherapie van communisme naar kapitalisme overschakelde. Het woord rejderstvo (raiding) kwam in Rusland in zwang: criminele groepen namen, vaak in samenwerking met overheidsdiensten, lucratieve bedrijven over. Maar anders dan Poetin het doet voorkomen is die praktijk in Rusland nooit meer verdwenen. Hoe raiders een van zijn dochterondernemingen in Rusland leegroofden heeft William Browder minutieus beschreven in zijn boek Red Notice. Sinds zijn jonge advocaat Sergej Magnitski stierf in een Russische cel voert de Amerikaanse durfkapitalist een kruistocht tegen Poetins regime.

Diefstal van luipaardenvel

Politieke vervolging, zegt Ragozin, is maar een klein onderdeel van de algehele wetteloosheid waar Rusland onder zucht. Talloze zakenlui verdwenen op de meest krankzinnige

beschuldigingen achter de tralies. Een zakenman zat een jaar vast op beschuldiging van het stelen van het intellectueel eigendom van luipaarden door hun vlekkenpatroon te gebruiken in de meubelbekleding die hij maakte. Hij verloor \$360.000 én zijn bedrijf.

Mark Galeotti, gespecialiseerd in georganiseerde misdaad in Rusland, waarschuwde in datzelfde Bloomberg-artikel tegen al te grove generalisaties over het Russische rechtssysteem. 'Er zijn eerlijke agenten en rechters en er zijn corrupte. Er zijn bepaalde groepen corrupte wetshandhavers die je kunt beschouwen als zelfstandige bendes in de georganiseerde misdaad. Het echte probleem zit hem in het systeem. Het Kremlin wil dat het rechtssysteem de misdaad uitsluitend bestrijdt als het ze uitkomt, als het de boot niet teveel aan het schommelen brengt of wanneer het personen op de korrel neemt die geen vrienden of bondgenoten zijn.'

In juni 2017 deed de politie een inval in het kantoor van 'Rusland achter de tralies'. Het hoofd van de (Federalnaja Sloezjba Izpolnenija Nakazanij Rossij) Federale Penitentiare Dienst van Rusland beschuldigde ook Romanova's ngo van verduistering van subsidiegeld dat bedoeld was voor lezingen over het gevangeniswezen. Volgens Romanova was de boekhouding vlekkeloos op orde. 'De Federale Penitentiare Dienst is de natuurlijke vijand van de mensheid,' zei Romanova op Facebook. Ze ijvert al jaren voor een radicale hervorming van de dienst. Na het politiebezoek ontvluchtte ze Rusland uit angst voor arrestatie. Ze werkt nu in Berlijn.

Volgens het internationale ICPR (Institute for Criminal Policy Research) in Londen staat Rusland op de derde plaats in de ranglijst van landen met procentueel het hoogste aantal gevangenen: 450 op elke 100.000 inwoners. Alleen de Seychellen en de VS scoren hoger met 770 respectievelijk 709 gevangenen per 100.000. (Voor Nederland is dat getal 69). In 2016 zaten meer dan 630.000 mensen in Rusland in gevangenschappen of strafkampen.

Romanova: 'Stelt u zich eens voor dat 30 procent van allen die vastzitten – dat is meer dan 200.000 man per jaar – onschuldig achter de tralies zit alleen vanwege juridische fouten en desinteresse, waarbij de rechtbank en het OM weigeren de zaak naar behoren te onderzoeken. En dan heb ik het nog niet eens over hen die vanwege bestelde of politieke zaken gevangenen zitten'.

Ook Aleksej Fedjarov, 11 jaar werkzaam als onderzoeksrechter in Tsjoevasjië, bevestigt de zeldzaamheid van vrijspraak. In de jaren 90, toen hij onderzoeksrechter was, was het nog een gewoon verschijnsel, nu wordt het beschouwd als 'vervuiling van de statistiek', zegt hij in een recent interview. 'Als er een zaak is geopend komt er een vonnis, seponering van

VAN STOCKUM
BOEKVERKOPERS

BELEEF BOEKEN
BIJ VAN STOCKUM
AAN HET SPUI

www.vanstockum.nl | facebook.com/vanstockum

Spui 40 | 2511 BS Den Haag

T 070 – 3028110 | E spui@vanstockum.nl

een strafzaak wordt gezien als een zeer negatief resultaat.’ Ook Fedjarov heeft de cel van binnen gezien. Na zijn vertrek bij het Openbaar Ministerie begon hij een eigen bedrijf. Binnen de kortste keren zat hij een jaar in de gevangenis. Nu werkt hij als juridisch adviseur bij ‘Rusland achter de tralies’.

Iets rooskleuriger is het beeld bij de juryrechtbanken, waar vrijspraak vaker voorkomt. Bij die rechtbanken wordt 13 % van de verdachten door de jury vrijgesproken. Maar het aantal strafzaken waarbij juryleden worden ingezet is sterk teruggelopen door een aanscherping van de wet die het parlement tien jaar geleden heeft aangenomen. Misdrijven als gijzeling, terroristische aanslagen, landverraad en het organiseren van massale ongeregelde heden mogen niet langer door juryrechtbanken worden behandeld. Niet meer dan 0,1 % van de strafzaken wordt nog door juryrechtspraak afgehandeld en die vrijspraken zijn dus een druppel op de gloeiende plaat.

Fedjarov geeft een schokkend beeld van het cynisme in de rechtszaal. ‘Met diefstal is het heel simpel: ze zoeken gewoon een of andere toevallige drugsverslaafde of dakloze die alle diefstallen die er in een winter hebben plaatsgevonden in een datsjadorp op zich neemt. Met moord gaat het net zo: bij klein bier in de huiselijke sfeer kun je mensen nagelen die er maar zijdelings bij betrokken zijn. Om de statistiek niet te vervuilen worden moorden voorgesteld als zelfmoorden, dood door overdosis, bevriezingsgevallen op straat, mensen die spoorloos verdwenen zijn. Onze misdadaadstatistieken kun je niet vertrouwen.’

Op de vraag of de rechtshandhavers geen berouw koesteren over al die gebroken levens zegt Fedjarov: ‘U kijkt naar een strafzaak uit een rationeel en correct menselijk standpunt, redenerend vanuit traditionele begrippen als de vraag of een gebeurtenis werkelijk heeft plaatsgevonden en of er al dan niet concrete bestanddelen van een strafbaar feit voorhanden zijn. Maar als u dat nou eens even uitschakelt en uw enige criterium is of een zaak juridisch perspectief heeft. Houdbaar is in de rechtbank of niet. Als u zo begint te redeneren, dan bent u een onderzoeksrechter. Al die tobberijen dat je een onschuldig mens vastzet, die heeft daar niemand.’ Het roept herinneringen op aan Zvjagintsevs film Leviathan, waar een kleine huiseigenaar slachtoffer wordt van een kongsi van kerk, criminaliteit en ambtenarij.

Brood en spelen op tv

Naar aanleiding van het vonnis tegen gouverneur Belych beschreef politicoloog Vladimir Pastoechov het Russische rechtssysteem op de site Republic als brood en spelen voor de massa’s. ‘Je hoeft maar een willekeurig nieuwsprogram-

ma op tv aan te zetten: mensen in kooien zijn het geliefde vermaak geworden voor de enorme virtuele televisiemassa. Maar in Hollywoodfilms heeft de gladiator nog de kans in de arena als een held te sterven terwijl hij zijn dolk in de borst van de gehate dictator stoot. In de Russische cinema heeft hij die kans niet, omdat hij eerst een jaar wegrot in de gevangenis, waarna hij op zijn knieën de gerechtelijke arena binnenkruipt om zijn laatste woord uit te spreken, waar niemand op zit te wachten.’

Verwijzend naar de zaak tegen minister Oeljoekajev zegt Pastoechov: ‘Loyaliteit, je aan de spelregels houden, deel uitmaken van de heersende clan en in de toekomst mogelijk zelfs directe connecties met de leider zijn geen garantie voor veiligheid. De slinger van de repressie heeft een eigen dynamiek gekregen met een eigen innerlijke logica en draait op volle toeren. Het is een oorlog van allen tegen allen en niemand weet wanneer wiens botten aan de beurt zijn om te worden vermalen onder de molenstenen.’

Het enige redmiddel is schuld bekennen en dat verklaart de enorme hoeveelheid schikkingszaken die buiten de rechtszaal om worden geregeld. Volgens statistieken van het Hooggerechtshof werd in 2016 68 procent van de strafzaken geschikt en in het eerste kwartaal van 2017 69 procent.

Op het stembiljet voor de presidentsverkiezingen van 18 maart 2018 staan acht namen. Een van hen is Boris Titov, voorheen zakenman en nu ombudsman voor het zakenleven in Rusland. Bij een recente ontmoeting duwde presidentskandidaat Titov de gedoodverfde winnaar van de verkiezingen in het Kremlin een smeekbede van tien rijke Russische zakenlui in handen. De tien hebben de wijk genomen naar Londen, maar de Britse Justitie dreigt hen aan te gaan pakken. Naar verluidt vroegen de tien tycoons Poetin met de pet in de hand of ze op clementie konden rekenen als ze terugkeerden naar hun vaderland. Wat Poetins reactie was weten we niet.

Hoe sterk is Poetin?

Door Hubert Smeets

Rusland is terug op het wereldtoneel. Volgens president Vladimir Poetin is dat de rechtmatige plaats van Rusland. Het was 'historisch onrechtvaardig' dat het grootste land ter wereld zijn vooraanstaande positie verloor na de ondergang van de Sovjet-Unie in 1991. Dat onrecht moet nu worden rechtgezet. Wat betekent dit voor Rusland en voor ons?

In de nieuwe Veiligheidsstrategie, die president Poetin op oudejaarsdag 2015 tekende, staat het expliciet: Rusland moet zijn status als 'leidende wereldmacht' terugkrijgen. Daarbij staat de NAVO hem in de weg. De NAVO is de grootste 'bedreiging voor de nationale veiligheid' van Rusland. Het westerse bondgenootschap heeft het niet alleen op de Russische Federatie zelf gemunt, maar orkestreert ook 'kleurenrevoluties en regimechange' in het 'nabije buitenland'. Alleen als Rusland weer een serieuze machtsfactor is op het wereldtoneel kan die westerse 'export van democratie' een halt worden toegeroepen.

Sinds de herverkiezing van Poetin in 2012 streeft het Kremlin naar herovering van verloren terrein: aan de grenzen van eigen land en ver daarbuiten. Het doel is niet meer alleen om de eigen macht in Rusland zelf te stabiliseren, maar ook om strategische posities in Europa, het Midden-Oosten en elders terug te winnen.

Dit beleid heeft geopolitieke, handels-economische, militaire, culturele en ook ideologische facetten. Alle tonen dat de implosie van de Sovjet-Unie een kwart eeuw na dato nog altijd niet als historisch gegeven is aanvaard en verwerkt.

Zeven redenen om Rusland belangrijk te vinden

Toen Vladimir Poetin in 2012 voor de derde maal president werd, na verkiezingen die minder frauduleus waren dan de parlementsverkiezingen drie maanden eerder, werd hij geconfronteerd met een relatief kleine maar goedgemustte protestbeweging in Moskou. Poetin stond op een kruispunt. Hij kon deze gepassioneerde maar ook onmachtige oppositie de kop indrukken óf hij kon de teugels laten vieren omdat er toch geen alternatief voor zijn machtspositie was en het regime dus weinig had te vrezen.

1. Nationale macht

Poetin koos voor de eerste variant. Sindsdien is de repressie toegenomen. Zelfs de politieke moord deed zijn reëntree met de liquidatie van de oppositiepoliticus Boris Nemtsov eind februari 2015. De moord zelf was een breuk met de heimelijke afspraak binnen de Moskouse politieke elite – we vermoorden elkaar niet, we rangeren elkaar slechts uit, hooguit door middel van een periode in een werkkamp. Tot op heden zijn

alleen de mogelijke 'killers' uit de entourage van de Tsjetsjeense leider Ramzan Kadyrov opgepakt. Eind vorig jaar sloot de federale recherche het onderzoek naar de opdrachtgevers. Het blijft dus gissen naar wie erachter zit.

Rusland is onder Poetin een soort autoritaire anarchie geworden, die niet zozeer wordt beheerst door de politieke en gerechtelijke instituties van de staat als wel door gewapende machtsorganen die als een parallelle staat kunnen functioneren. Wie namens wie spreekt, is daarom vaak onduidelijk, niet alleen voor de Russen, maar ook voor ons in Nederland.

2. Regionale macht

Roesski Mir ('de Russische wereld') leek aanvankelijk alleen een cultureel doel te dienen: het bevorderen van de Russische taal en cultuur in binnen- en buitenland. Het staat inmiddels voor veel meer: het Kremlin belooft de Russen overall ter wereld te beschermen, desnoods gewapenderhand.

Oekraïne is de eerste buurstaat die daarvan de consequenties heeft gevoeld. Het Kremlin oefende van meet af aan druk uit op de Oekraïense president Viktor Janoekovitsj om geen associatieverdrag met de Europese Unie te sluiten. Hoewel Janoekovitsj voorstander was van het verdrag ging hij in november 2013 plotseling overstag. De massale protestbeweging op het onafhankelijkheidsplein Maidan in Kiev leidde, via escalatie en geweld, tot zijn val.

Meteen daarna ging de interventiemachinerie van het Kremlin in de versnelling. Het plan lag al langer klaar. 'Groene mannetjes' van de Russische militaire inlichtingendienst GROe bezetten het parlement van de Krim, dat een nieuwe

regering installeerde en een referendum over aansluiting bij Rusland organiseerde. Vervolgens ontbrandde in de Donbas een heuse oorlog die, ondanks de wapenstilstand van de Minsk-akkoorden, almaar door ettert en de stabiliteit in Oekraïne ondermijnt.

Ook in Kazachstan, Belaroes, Moldavië, Letland en elders in het 'nabije buitenland' volgen de plaatselijke regeringsleiders – of ze nu democratisch zijn gekozen of autoritair aan de macht zijn gebleven – de claims van Rusland met argusogen. In de definitie van het Kremlin en de Russisch-orthodoxe kerk zijn er geen grenzen aan de 'Russische wereld'. Hoever reikt die invloedssfeer die Poetin wil herstellen? Dat weet niemand.

3. Europese macht

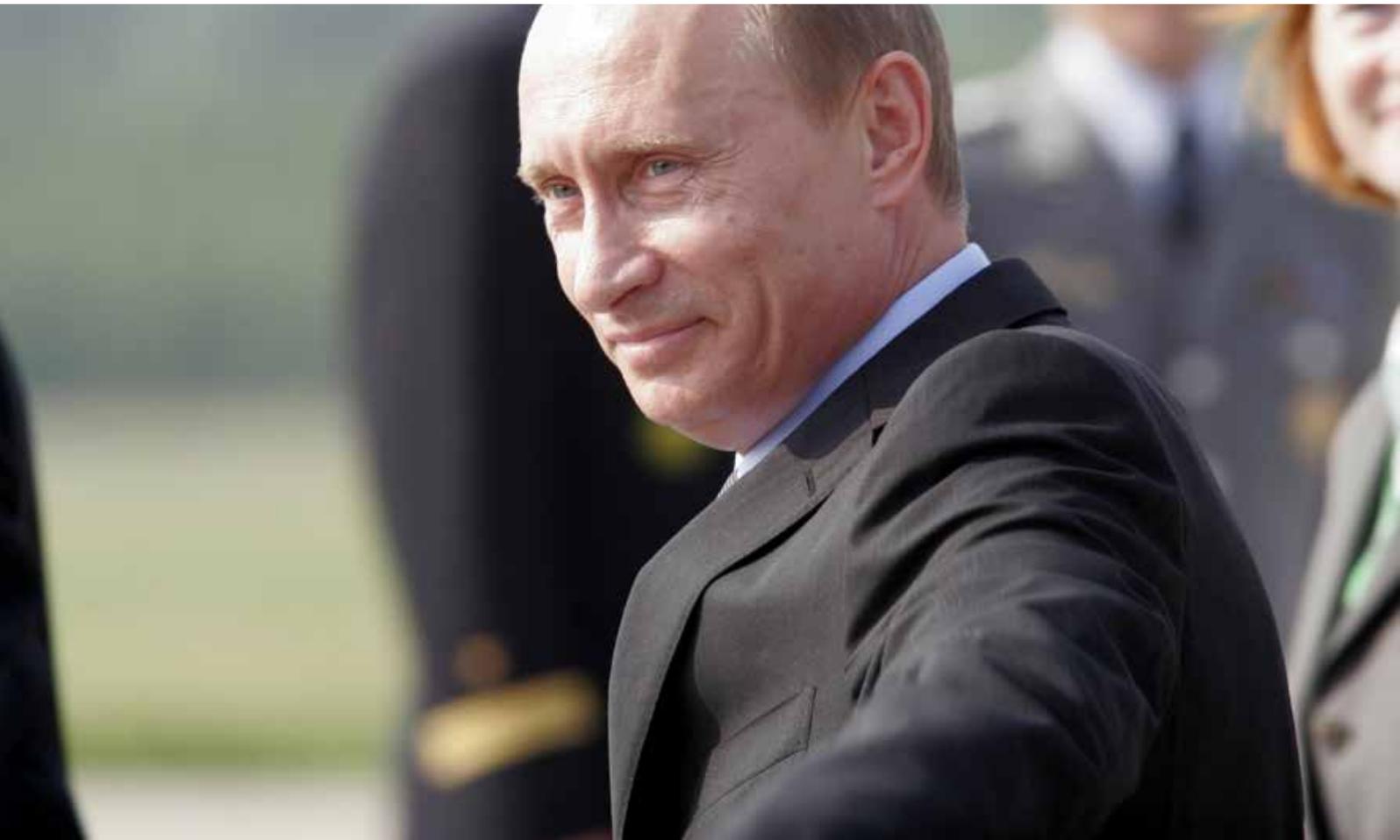
Europa was voor Rusland nooit een groot probleem, zolang de Europese Unie verdeeld was over het energiebeleid en andere kwesties die voor Rusland van vitaal belang zijn. Het was vooral een handelspartner, een markt voor Russische grondstoffen. Beducht was het Kremlin voor de NAVO. Maar dat veranderde toen het Europese idee steeds populairder werd in de invloedssfeer van Rusland. Het Oostelijk Partnerschap met Oekraïne, Georgië, Moldavië, Belaroes, Armenië en Azerbeidzjan sloeg aan, evenals de daaruit volgende Associatieverdragen die drie voormalige Sovjetrepublieken werden aangeboden.

Sindsdien is ook de aantrekkingskracht van de Europese Unie voor de Russische leiding een gevaar geworden. Waar het kan probeert Moskou de EU uit elkaar te spelen. Deze verdeel-en-heerspolitiek is redelijk succesvol omdat Poetins leiderschap appelleert aan politieke stromingen die in Europa de wind in de rug hebben: anti-Amerikaans links én rechts, de populisten die tegen Brussel ageren en ook de eigen-volk- en-land-eerst aanhangers. Moskou gebruikt hiervoor zijn eigen internationale televisiekanalen, die werken met jonge, goed betaalde, westerse journalisten. Op de sociale media is een leger van 'trollen' actief, die de berichtgeving van de westerse 'main stream media' in twijfel trekken.

Soms trekt Moskou de portemonnee, zoals voor het Front National in Frankrijk dat in 2014 een zachte lening van 9 miljoen euro kreeg. De Russische regering maakt geen geheim van deze 'informatieoorlog'. Europa weet er amper raad mee. Meedoen met de propagandastrijd of aan de kant blijven staan?

4. Militaire macht

Kip of ei? In februari 2008 verklaarde Kosovo zich onafhankelijk van Servië. In april 2008 besloot de NAVO op haar top

in Boekarest om de voormalige Sovjetrepublieken Oekraïne en Georgië nog geen concreet lidmaatschap van de alliantie in het vooruitzicht te stellen. In augustus 2008 voerde Rusland een vijfdaagse oorlog tegen het Georgië van president Michail Saakasjvili. Die resulteerde in de feitelijke afsplitsing van de provincies Zuid-Ossetië en Abchazië.

Het was niet de eerste schending van de Helsinki-akkoorden van 1975, waarin de onaantastbaarheid van de grenzen was vastgelegd. Denk aan Transnistrië (1992) en Kosovo (1999/2008). Maar de vijfdaagse oorlog in Georgië was wel de eerste openlijk offensieve militaire interventie van Rusland tegen een buurland uit de oude Sovjet-Unie. In 2014 volgden de annexatie van de Krim (waarover Poetin later zei dat hij zelfs had willen dreigen met het atoomwapen) en de invasie van de Donbas.

Het nucleaire arsenaal is voor Rusland het enige resterende bewijs dat het een supermacht is. Poetin werkt aan een enorme inhaalrace met zijn defensiebudget – Rusland geeft met 4,5 procent een procentpunt meer van zijn inkomen uit aan de krijgsmacht dan de Verenigde Staten en maar liefst 3,3 procentpunt meer dan Duitsland en Nederland. Maar dat Poetin in maart 2015, een jaar na de annexatie van de Krim, openlijk zei dat hij er ‘klaar voor was’ om atoomwapens te

gebruiken bij de herovering van ‘ons historisch grondgebied’ was nieuw. Het was ook een breuk met de gewoonte sinds de Cubacrisis (1962) er eventueel wel over te denken, maar er niet over te spreken, omdat de ‘afschrikking’ dan aan kracht zou inboeten. Ook op het atomaire vlak staan de militaire verhoudingen dus op scherp.

5. Mondiale macht

Zonder Moskou geen vrede in het Midden-Oosten, is het parool van de Russische regering. Daarom greep Rusland in het najaar van 2015 militair in Syrië in. De Russische interventie wijkt qua vorm misschien niet af van die van de Verenigde Staten, de Arabische buurlanden, Nederland en andere westerse bondgenoten. Maar het doel is anders: Rusland strijdt met Iran aan de zijde van Bashar Assad om zijn bewind overeind te houden. Tegelijkertijd verovert Rusland zo een nieuwe machtspositie in de gewenste multipolaire wereld.

De reactie komt vooralsnog alleen van de Verenigde Staten, die hun defensiebudget voor Europa gaan verviervoudigen. China kijkt, zoals meestal, de kat uit de boom, maar probeert Moskou met de aankoop van olie en gas wel een poot uit te draaien. Europa is verdeeld: Duitsland zoekt een sterke positie tegenover Rusland, maar heeft militair niets in de melk te

brokken. Frankrijk is binnenlands politiek hopeloos verdeeld, omdat oppositieleiders als Marine Le Pen (Front National) en Nicolas Sarkozy (Republikeinse oppositie) een gematigder sanctiebeleid voorstaan dan president François Hollande. En het Verenigd Koninkrijk, dat toch al niet veel directe relaties heeft met Rusland, heeft zich teruggetrokken in een nieuw soort 'splendid isolation'.

De relatief overzichtelijke bipolaire wereld van Ronald Reagan en Leonid Brezjnev is in 2016 een verbrokkeld speelveld met veel meer deelnemers, waarmee ook rekening moet worden gehouden. Zelfs Nederland is voor Rusland van belang: kijk maar naar de grote aandacht van de Russische televisie voor het referendum over het associatieverdrag met Oekraïne.

6. Culturele macht

Het Kremlin acht het zijn taak om alle Russen waar ook ter wereld te beschermen. Dat is een stevige ambitie, een imperiale mogendheid waardig. Die pretentie heeft ook een culturele component. De jongste veiligheidsstrategie van de Russische regering is daar helder over. Deze doctrine wil de 'rechten van de landgenoten in het buitenland', het 'geestelijke waardenpatroon' en de 'eenheidscultuur van het multiculturele volk' van Rusland met zijn 'respect voor gezinswaarden en confessionele tradities en patriottisme' beschermen tegen de westerse 'manipulatie van het maatschappelijk bewustzijn en de vervalsing van de geschiedenis'.

Die strijd voor het Russische erfgoed voltrekt zich op allerlei fronten. Eén van de belangrijkste is de geschiedschrijving. Of het nu om de Krim gaat, om de wereldoorlogen van de twintigste eeuw of om Jozef Stalin, de historische canon die nu in Rusland wordt uitgedragen aan bevolking en gedoopt aan de jeugd keert terug naar pakweg 1980. Alsof het historische zelfonderzoek naar bijvoorbeeld het stalinisme ten tijde van partijleider Michail Gorbatsjov en president Boris Jeltsin voor niets is geweest, sterker, alsof die verwerking van het verleden grenst aan 'landverraad'. Geschiedenis is opnieuw pure politiek.

De Russische kijk op heeft ook in Nederland effect heeft. Hoe vaak klinkt niet het argument dat de Krim altijd Russisch is geweest en dat de Oekraïener Nikita Chroesjtsjov in 1954 het schiereiland eigengereid heeft weggegeven aan Oekraïne? Het ligt allemaal veel ingewikkelder, maar dat soort nuances komen ook in Nederland niet bij het publiek aan.

7. Onmacht door macht

De culturele, politieke, economische en militaire herovering van het Rusland van weleer en de Roesski Mir is hoe dan ook duur en niet zonder risico's. Poetins keuze om de duimschroeven aan te draaien heeft politieke gevolgen. In

Rusland is elk potentieel alternatief voor de huidige president uitgerangeerd of zelfs geliquideerd. Dat is gevaarlijk, want de maatschappelijke onvrede kan geen kant op. Als de temperatuur oploopt, is Rusland een snelkookpan zonder deksel.

Poetins keuze heeft ook sociaal-economische consequenties. Door het gebrek aan structurele hervormingen tijdens zijn presidentschap en de dalende olieprijs is Rusland in een financiële crisis beland, die zich door de westerse sancties heeft verdiept. De regering poogt nu met een overhaaste privatisering van Rosneft, Aeroflot, de spoorwegen en enkele kleine staatsbedrijven het Russische kapitaal naar huis te lokken, dat afgelopen jaren massaal naar Cyprus, de Kaaimaneilanden en andere fiscale offshore-oases is uitgeweken. Of dat lukt, is de vraag. Russische oligarchen doen loyaal jegens de president maar weten tegelijkertijd waar hun materiële belangen liggen.

Repatriëring van kapitaal is bovendien niet voldoende. De economische crisis noopt tot bezuinigingen die niet sporen met het sociale contract dat het Kremlin sinds 2000 met de burgerij heeft gesloten. De formule 'geld in ruil voor zwijgen' staat dan ook onder druk. Niemand weet waartoe dat kan leiden: tot politieke onrust in Moskou, sociale onrust in de bedrijven en de provincie, nationale of etnische conflicten in de Kaukasus, Tatarstan en Siberië en het Verre Oosten ofwel tot ongerichte agressie. Rusland is minder stevig dan het lijkt.

Is Rusland sterk of juist instabiel? Europa en Nederland moeten zich op beide varianten voorbereiden.

Ben jij een young professional en woon of werk je in Den Haag? Dan wordt het tijd dat je YoungTheHague leert kennen!

YoungTheHague verbindt & inspireert

YoungTheHague is hét stadsbrede netwerk waar overheid en bedrijfsleven samenkomen: een netwerk voor alle young professionals in Den Haag. Dankzij YoungTheHague kunnen young professionals contacten opdoen buiten hun eigen organisatie en een 'kijkje over de schutting' nemen.

Benieuwd welke YoungTheHague evenementen eraan komen of wil je zelf actief worden? Check de agenda en vacatures op www.youngthehague.nl!

DE WERELD IN BEELDEN

Beeld is in de wereld waarin wij leven steeds bepalender. We denken steeds meer in beelden. We communiceren steeds meer in beelden. Beelden lijken onze nieuwe woorden. dpa picture alliance is een beeldbank met meer dan 25 miljoen foto's. Dagelijks stromen er honderden nieuwe foto's binnen. Foto's van nu en foto's van toen. Van over de hele wereld, met als specialisatie Duitsland. www.picture-alliance.com. Voor uw communicatie en publicaties.

Contact voor Nederland: Edouard van Arem | Strandhuis Communicatie

www.picture-alliance.com | 06 46 13 33 91 | foto@strandhuis-communicatie.nl

TROTSE PARTNER VAN HET HAAGSCH COLLEGE

REPRO- VAN DE KAMP

PAPIER | DIGITAAL | 3D

WEGASTRAAT 40, DEN HAAG | TELEFOON: 070-3476464

WWW.REPROVANDEKAMP.NL